

Pasvalio Sąjūdys

LPS PASVALIO TARYBOS LEIDINYS

Nr. 11

1989 m.
gruodžio
24 d.

Kalna
20 kap.

Kun. A. JANCYS

Sveiki, sulaukę Šv. Kalėdų!

Situo tradiciniu lietuvišku sveikinimu sveikinu visus geros valios žmones didingoje Kristaus gimimo šventėje. Kalėdose pasirodė tas, kuris seniai žmonijos buvo lauktas.

„Visi pranašai apie jį pranašavo, Mergelė Motina su neapsakoma meile jį laukė, Jonas Krikštytojas jį ateisiantį skelbė ir atėjusį parodė“ (Iš advento Mišių).

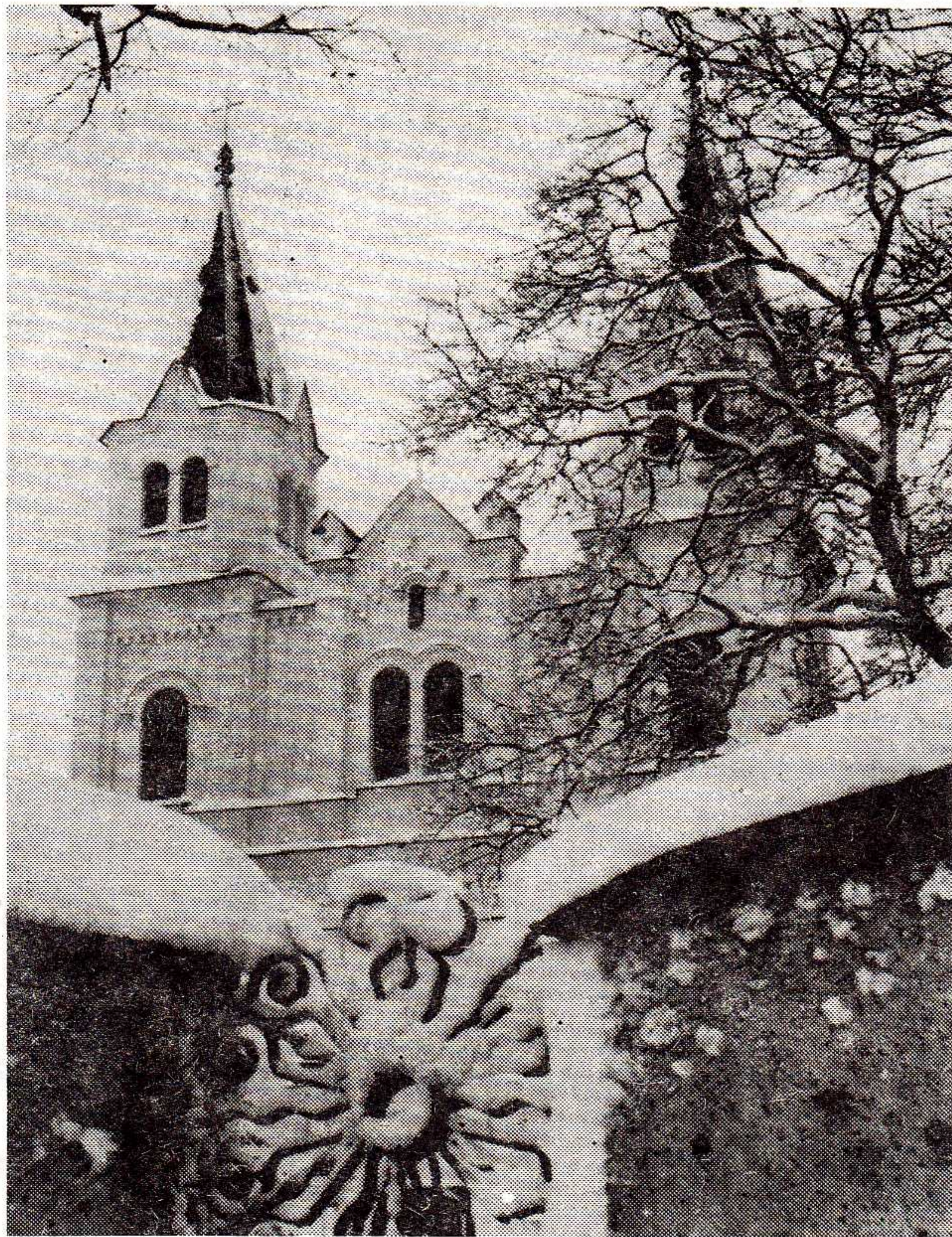
Kristaus gimimas — didžiausias ir vienintelis tokios svarbos įvykis žmonijos istorijoje, istorijos centras. Ne veltui nuo Kristaus gimimo skaičiuojame metus. Kas nenori ar net bijo ištart Kristaus vardą, sako: tokie ir tokie mūsų eros metai. Nuo Kristaus gimimo ir dėl jo pasirodymo pasaulyje prasidėjo nauja era!

Su pagarba mes žvelgiame į tuos, kurie sunkiais stalinizmo laikais neprarado drąsos, nepametė galvos, neišsižadėjo mūsų tautos tradicijų, o pagal Bažnyčios nurodymus ir krašto papročius ruošė save Kalėdų šventėms, visa šeima išgyveno ir jautė Kalėdų didingumą ir džiaugsmą, sveikino vieni kitus ne vien su pas-

kutiniąja Kalėdų diena — Naujaisiais metais, bet ypač su pirmąja, iškilmingiausia.

„Bus daug nuo Viešpaties nutolusių vaikų ir daugelis Betliejaus mažą Kūdikį užmirš, daug netikės, ir daug tikės, bijodami pasisakyti „tikiu“ ir, kaip uoloj pasėtas kveičio grūdas, mirs“.

— rašė mūsų poetas Bernardas Brazdžionis kaip pranašas 1943 metais.

Mes, tikintieji, rūpinamės ir linkime, kad tas brandus grūdas nesušaltų, nežūtų, o surastų tinkamą dirvą ir įaugtų į savąją tautą, kad tie nuo Viešpaties nutolusieji atgimtų savo dvasioje su tauta, kad jie pamatytų skaidrią šviesą ir angelus, kurie pakvietė piemenėlius pagarbinti pasaulio Gelbėtojo. Kad mūsų inteligentai pastebėtų nepaprastą žvaigždę, kuri atvedė toltmu ir sunkiu keliu tris Išminčius į Betliejų!

Tiems, kuriuos tebevaržo baimė ir atsargumas, norėčiau pakartoti linkėjimus iš Šv. Rašto senais padrašinimo ir paguodos pranašo Izaijo žodžiais:

„TEGUL SUTVIRTEJA NUSILPUSIEMS RANKOS, TEGUL NEBELINKSTA JIEMS KELIAI! SAKYKITE TIEMS, KURIE NUSIMINĘ: „DRĀSOS! NEBIJOKITE! ŠTAI JŪSŲ DIEVAS!“ (Iz 35,4).

Visiems malonių Kalėdų švenčių, ištraukiančių iš kasdienybės, užsimiršimo, nuvargimo!

IR TAI NORĖJAU PASAKYTI SUVAŽIAVIME

Buvau idealistas, tikėjau, kad galime atgimti, augti, skleisiti po niūriu sovietizacijos gaubtuvu, pakilti viršum slegiančios kasdienybės, išsaugoti gimtinę, kalbą, moralę. Kiek sugebėjau, beldžiausi į širdį ir protą, sąžinę: eikim, dirbkim, darykim ir bus šviesiau, gražiau, prasmingiau... O gyvenimas vis primin-

davo vaikystės laikų neužrašytą elegiją: kartu su sveikatą praradusiu tėvu pešiojam nuo buvusio mūsų tvartelio supuvusius jau šiaudus, renkam sugrubusiom rankom nuo sniego, nešam į kolūkio tvartą kabarojančiam ant vadžių savo buvusiam arkliukui, ašarotom akim žiūrinčiam į praviras duris. Bet mūsų

meilė nepadėjo jam sulaukti pavasario...

Ir supratau, kad eilėrašiais, savo kalbomis darau tą patį kaip ir vaikystėje: pešioju supuvusius šiaudus ir tikiuos sulaukti pavasario žalumos.

Tada, dar neturėdamas „Zvirgzdės poemos“ apmąstų, bet tvirtai tikėdamas,

užrašiau seną išmintį. Man sako: „Jeigu tu pamatysi miegantį vergą, nežadink jo, nes jam sapnuojasi laisvė“. Bet aš atsakau: „Jeigu aš pamatysiu miegantį vergą, tai pažadinsiu jį ir papasakosiu apie laisvę“. Papasakosiu arba liksiu tarp žmonių žmogždžiu, nors nieko nenužudžiu. (Nukelta į 4 psl.)

Gerieji Pasvalio kūrto
žmonės!

Sabui sabui dėkingas
už jus, kad pripažinote ma-
ne sau. Būkite trinin-
ai Švenčių dienomis ir ne-
išduokite kasdienybės ve-
žime!

Iki malonaus susiti-
kimo jūsų. Būkite trinin-
rate!

Su didžiausia pa-
garba jūsų

Virmantas (Vėlikovis)

1989 m. gruodis.

Aleksandras KUPRYS

KALĖDŲ RYTA

Ėjom mes tylėdami,
Kai švito rytas.
Man rodės — tarytum jaunystėj
į Kalėdų šventę.
Šalimais baltuos pusnyuos
juoda naktis paskendus.
Šalčio sukaustyti judėjom sunkiai.
Priešais ir paskui mane
skarmalais apsirišę veidus
lyg šmėklos judančios
šešėliai vyrų —
eisenos draugai.
Pro šarmotas blakstienas
žiūrėjimas siauras —
dar toli,
dar žingsnių daug sunkių.
Delne suspaustas geležinis
pjūklas
siekia širdį lediniu šalčiu.
Tylus mūsų ilgos rikiuotės
šliaužimas
miško kirsti.
Tik šiandien jau nebežinau,
kas ką nukirs.
Kas apsakys, kaip ėjau
tuos žingsnius paskutinius,
kai gyvybės buvo —
tik eiti.
Burnoj — saldumas
vakar suvalgytos duonos,
skirtos šios dienos gyvenimui.
Meldžiaus, kad dar sutikčiau
aušrą,
Pamatytų šviesoje mane išeinant,
akyse pasiliktų viliojanti
dangaus mėlynė.
Nebejaučiau žingsnių...
Bet ėjom,
mus varė šautuvais
sargybiniai.

Rešotai, 1942 metai

Lagerio Kūčios ir Kalėdos

Nuo septyniolikos metų buvau pavasarininkų chore ir visą gyvenimą mėgau dainuoti ir giedoti. Tai todėl man Kūčios ir Kalė-

dos politinių kalinių lagerio kolonose išliko atminty kaip giesmių vakaras. Mus dažnai mėtė iš vienos kolonos į kitą, kad

nesusipažintume su sargais ir tarpusavy, bet Kūčių vakarą lietuvių būrelis susirinkdavo kur nors barako kampe. Sventąją plotkelę atstodavo gabaliukais supjaustyta duonos norma. Dar arbatos — ir visa Kūčių vakarienė. O rytą į darbą. Jei kuriam nors lietuviui pasisekdavo gauti „sančastyje“ atleidimą nuo darbo, jis išvirdavo sriubos. O jei dar kur nors gaudavom bulvę į tą sriubą, Kalėdos būdavo visai šventiškos. Taip ir švėsdavom, bet ne visada. O kai mane paleido iš lagerio ir gyvenau su šeima Urale, švėsdavom kiek galėjom pagal papročius. Per Kalėdas eidavom vieni pas kitus į svečius, kas nors iš jaunų vyrų net nufotografuodavo. Vieną tokią šeimos fotografiją lig šiol išsaugojau.

An'anas
MAZURKEVICIUS

Kai buvom dar nepavergtoj Lietuvoj, Kūčias švėdavom su didžiausia meile. Ypač laukdavo Kalėdų vaikai ir paaugliai. Pasiruošimas prasidėdavo prieš savaitę. Kaimo žmonės važiuodavo Pasvalin į šeškaturgį ir saldaturgį ką nors parduoti ir nusipirkti šventėms.

Kūčių dieną vaikams buvo negalima išdykauti, reikėjo būti labai paslaugiems mamai. Visų namuose buvo ruošiamasi tyliai, ramiai. Viskas būdavo gražiai su-

vakarienė. Visų valgių paragavę dar pasėdėdavom, kalbėdavom apie praėjusius ir ateinančius metus. Traukdavom iš po staltiesės po šieno šiaudelį: kieno ilgesnis — tas ilgiau gyvens!

Ir dar eidavom pažiūrėti žvaigždžių, tą vakarą atrodydavo, kad jos kitaip mirksi. Tėveliai sakydavo, kad tą vakarą nurimsta vėjai, prieš vidunaktį visada būna ramu. Buvo pasakojama, kad Kūčių naktį, per patį vidunaktį, vanduo vienai sekunde pavirsta vynu, gyvuliukai kalba žmonių kalba, bet sunku būdavo sulaukti, užmigdavom. O gyvuliukai irgi būdavo sočiai pašerti, tvartai švariai pakreikti.

Į Bernelių mišias važiuodavom anksti anksti rytą. Pėsčiųjų pavię, būtinai paveždavom. O iš Bernelių mišų kiekvienas skubėdavo pirmas namo grįžti: kas greičiausiai parvažiuoja, tam visi darbai geriausiai seksis visus metus. Namie laukdavo kurio nors šeimos nario paruošti karšti pusryčiai — pats šventiškiausias stalas metuose. Visi sveikinamės, bučiuojamės ir pagiedoję, pasimeldę sėdam prie stalo. Pirmoji Kalėdų diena nebuvo triukšminga, į svečius eidavom tik antrą Kalėdų dieną. Senieji saikingai išgerdavo alaus, jauniui nebuvo leidžiama gerti nė jo. Nebuvo priimta ir svečiuotis po dvyliktos vakaro.

Malonu prisiminti Kalėdų šventes. Jos simbolizavo šeimos meilę, dorą, sutarimą. Pasakodama šiuos prisiminimus, norėčiau palinkėti juos atgaivinti ir tose šeimose, kurios apleido savo tautos papročius. O tie, kurie Kūčių vakarą daug metų užsidangstydavo langus, slėpdamiesi nuo piktų žmonių akių, iš anksto pirkdavosi produktų, kad neįtartų persekiojantys tikėjimą, šiemet džiaugsmingai sutinka jau laisvai švenčiamą brangią šventę. Tegul atneša ji ramybę, vienybę, taiką į kiekvienus namus.

Dieve, laimink ir padėk.

Ona RATKEVICIENE
Katalikiškojo moterų sambūrio
„Caritas“ narė

Ramybės ir džiaugsmo šventė

Ivarkoma, persirengiama švariais marškiniais: jei kartais užėitų šventoji šeimynėlė, tegu žino, kad jos laukia! Per dieną niekas atsisėdęs prie stalo nevalgydavo. Ant stalo padėtas pupų ar žirnių dubuo, kas panorėjęs pasisėmėdavo, o užsigėrdavo tyru vandeniu. Daugiau nieko nevalgydavom iki Kūčių vakarienės.

Kai visi išsivanodavom pirtyje, moterys su vaikais padengdavo seklyčioj stalą gražiausiais indais, balčiausia staltiese stalą uždengę. Kūčioms būtinai parvažiuodavo vaikai pas tėvus.

Visi valgiai būdavo pasninkiški, be mėsos ir pieno, bet sumani mama patiekdavo dvylika valgių. Buvo mėgstamas avižų ar spanguolių kisielius, aguonų pienas, grybai, troškinti kopūstai, silkė, žuvis, medus, šližikai. Sueidavom visi į šiltai prikūrentą, geriausiai apšviestą seklyčią visi linksmi, gražūs, tėvas po staltiese padėdavo šieno kuokštą, o virš jo padėdavo kūdikėlio Jėzaus paveiksluką, plotkeles lėkštutėje.

Po bendros maldos ir giesmės šeimos nariai vienas kitą pabučiuodavom, linkėdami mylėti Dievą ir vienas kitą. Tėvas visiems padalindavo sulaužęs savo plotkelę, paskui ir kiti dalindavosi. Tada prasidėdavo

Kūčių vakare lietuvių šeimos jau daug šimtmečių renkasi prie šventinio stalo. Retai kuři tauta taip iškilingai Kalėdų šventvakarius namų židinyje pažymi. Tai pati gražiausia lietuvių tautos dvasinio susitelkimo diena — žmonės grįžta mintimis į tai, kas jau nuveikta, ir su viltimi bei tikėjimu žvelgia į ateisiantį išganytoją, į būsimuosius metus. Į gimtąją pastogę prie stalo vieną kartą per metus pabūti drauge renkasi visa giminė — gyvieji ir mirusieji.

Iš lietuviškų papročių Kūčioms tenka išskirtinė vieta. Čia susipina įvairių epochų, amžių tautos dvasinio gyvenimo vertybės. Pirmiausia — tai kūdikėlio Jėzaus gimimas. Jis neatskiriamai siejasi su Paskutinės vakarienės epizodais. Įsipina, ypač senosios Žemaitijos vyskupystės teritorijoje, ir Adomo su leva simbolika — gruodžio 24-oji jų vardo diena. Neturėtume lietuviškųjų Kūčių be Ilgių — mirusiųjų paminėjimo, žiemos saulės grąžos ir naujametinių (kurį laiką abi šventės buvo švenčiamos kartu) papročių.

Filosofine prasme krikščioniškosios ir ikikrikščioniškosios kilmės papročių elementai šią dieną pasireiškia kaip vieninga visuma — skatina žmones dvasiškai ir fiziškai apsivalyti, susitaikyti ir atsisteisti su savo artimu, įkvepia ateities viltį. Šie moralės principai įtvirtinami

daugeliu veiksmų. Jie pagrįsti nerašyta taisykle — kokia bus Kūčių diena, tokie bus ir ateinantys metai: negrąžinsi skolos ar skolinsies — visus metus būsi skolingas, pyksies — visus metus nesugyvensi su žmonėmis, vargas bus Kūčių stalas — bus skurdūs ateinantys metai ir t. t.

Kūčių dieną kaimynas pas kaimyną nebeina, nebent dzūkės, kiek rečiau aukštaitės, susitikdavo maisto produktais apsikeisti (bet ne skolintis). Visi pluša jau nuo ankstauro ryto — kiekvienas žino savo vietą, savo darbą. Kūčių vakarui visa sodyba turi būti sutvarkyta, paruošta ateinantiems metams. Vyrai tvarko kiemą, visus pašalius, vaikai atkasinėja takus, barsto smėliu.

Moterys sukasi namuose: plauna sienas, langus, palanges, šveičia suolus, stalus, keičia patalynę, ruošia Kūčių valgius. Namų siela — Motina. Dukros tik padeda. Vaikai perrenka spanguoles kisieliui, šeimos galva sugrūda aguonas. Mergaitės naujais karpiniiais aplipina lempas gaubtą, paveikslų rėmus. Mūsų šimtmečio pradžioje imta puošti ir eglutę.

Kai visa šeimyna nusipraususi, persirengusi, atneša šieno — dažniausiai tai daro šeimininkas ar senelis. Sienas furi kvepėti. Varėniškiai įmaišydavo ir sausų mėtų, kad kvepėtų ir priviliotų ge-

(Nukelta į 4 psl.)

JUOZAS KUDIRKA

KŪČIOS—PADĖKOS
DIENA

Kūčios—Padėkos diena

(Atkelta iš 3 psl.)

rujų dvasių. Neretas šeimnininkas šieną, padėtą ant stalo, peržegnodavo ir pabučiuodavo, prašydamas Dievo laimingų ir derlingų metų. Likutį su pintine padėdavo po stalu (kūdikėliui, avinukui gulėti).

Stalą užfiesdavo dažniausiai nauja gurgždančia staltiese. Jo viduryje šeimnininkė deda kalėdaitį (plotkeles), kartais kryželį, tėvas — suraikytą duoną. Kai kas kryželį paguldydavo — juk Jėzus dar tik gims.

Iki mūsų šimtmečio vidurio Kūčių vakarienei buvo renkamasi pasirodžius Vakarinei žvaigždei. Buvo aiškinama, jog ji parodžius kelią išminčiams ir pie-menėliams į Betliejaus tvartelį, kur gimė kūdikėlis Jėzus. Kūčių vakarą visa

šeima stengdavosi būti namuose. Kai kur Kūčių vakarienei pasikviesdavo vienišą ar neturtingą kaimyną, našlę, elgettą, grytelninką. Sakydavo, jog „ne Kūčios, jei su vargšais nepasidalinsi“.

Prie Kūčių stalo buvo elgiamasi ramiai, pagarbiai. Pirmi kalbėdavo tėvas, motina, seneliai. Prisimindavo mirusius, tuos, kurių nėra prie stalo, pasakodavo apie kūdikėlio Jėzaus gimimą, prisimindavo svarbesnius šeimos praeitų metų įvykius. Buvo aptariama, kas važiuos į bažnyčią, kas ruoš kalėdinius pusryčius.

Po vakarienės ir padėkos maldos suaugusieji ir vaikai mėgdavo traukti iš po staltiesės šieno stagarėlius: vyresnieji spėdavo, kokie kitamet bus linai ir vasarojus, sveikata, jaunimas — vėdybas. Daug kur Kūčių stalą palikdavo

nenukraustyta — sakydavo, kad šią naktį susirenka vakarienei profėvių ir kitų šeimos mirusiųjų narių vėlės.

Šį vakarą bitininkai eidavo pasiklausyti bitelių, žadindavo jas, nešdavo valgių nuo Kūčių stalo, gyvuliams tekdavo šienas, paukščiams trupiniai, kviečių ir žirnių likučiai.

Jaunimas, pakilęs nuo stalo, spėdavo ateiti: nešdavo malkas, glėbesčiuodavo tvorų mietus, mėtydavo klumpes, lydydavo vašką ir šviną, degindavo popierius. Vis rūpėjo: ar poriniai, ar sėkmingi bus metai.

Kūčių dienos papročiuose ryškiausiai atsispindi tautos dorovės principai, gėrio ir grožio siekimas. Kūčių diena — tai tautinė Padėkos ir Vilties diena, žmonių ir tautos vidinio ryšio dvasinio stiprinimo diena.

2

Leonidas SIMOLIŪNAS

PASVALIETIŠKI NUTIKIMAI

Pradžia Nr. 10

Sioje įmonėje Sekretorius senokai besilankė, todėl vieną rytą, sėdęs į „gaziuką“, po keliolikos minučių apsiereiškė Klemenso Bunio kabinete. Klemensas buvo dar palyginti jaunas vyrukas. Jo karjera rutuliojosi nuolat kylančia linija: aktyvistas institute, rajono komjaunimo komiteto darbuotojas ir pagaliau — dėsningai užimtas šis erdvus kambarys, iš kurio jau kelinti metai Bunys vadovavo įmonės komunistams.

Sekretorius pasisveikino su savo kolega, pasiteiravo apie partiečių nuotakas, apie gamybos planus. Ir nustėro Sekretorius: ant Klemenso Bunio stalo, šalia visokių popierių gulėjo „Atgimimas“, „Pasvalio Sajūdis“, „Laisvas žodis“, „Mažoji Lietuva“.

— Ir tu skaitai šitą šlamštą? — piktai paklausė Sekretorius.

— Ką jūs... — Klemensas išraudo. — Tai turbūt... Turbūt valytoja paliko.

— Blogai dirbi su kadrais, blogai, draugs Buny!

— Aš ją išmesiu, — glamžydamas maištingus laikraščius, teisinosi Klemensas Bunys. — O skaitau aš, Sekretoriau, Leniną! Dabar apmąstau trisdešimt antrojo Raštų tomo šimtas penkiasdešimt aštuntą puslapį. Apie kooperaciją. Va kur ji! Tuoju aš ją! — Bunys išdūmė pro duris.

Taip, pareigingas komunistas, kritiką priima, mintijo Sekretorius apie Klemensą.

Tokių žmonių Pasvaliui reikia! Oho! Leniną skaitol! Tak tak... Značit, Bunys, — geras vyras, tokį bolševiką reikia paskatinti. Sekretorius priėjo prie sekcijos, kurioje buvo išrikiuoti naftalinu paduodantys Lenino Raštai, ištraukė trisdešimt antrąjį tomą, atvertė penkiasdešimt aštuntą puslapį ir įdėjo pluoštą talonų cukrui, muilui, skalbimo milteliams, padangoms.

Po dviejų savaičių Sekretorius vėl atvažiavo pas Klemensą Bunį. Galbūt jis tikėjosi, jog Bunys jam šoks dėkoti už pažertas gėrybes, atsikalbinės, jog, girdi, nevertas tokios pagarbos, o jis, Sekretorius, tik patapšnos Klemensui per petį ir tars: „Turiu tau, kolega, paruošęs kai ko geresnio...“

Išvydęs Sekretorių, Bunys pašoko ir atraportavo:

— Praėjusią naktį perskaičiau keturiasdešimt pirmąjį Lenino Raštų tomą! Kokios genialios mintys! O valytoja neprisipažįsta iškrėtus provokaciją su tais laikraštपालािकiais. Tuoju aš jums ją atvesiu! — Bunys išbėgo iš kabineto.

Sekretorius pamatė ant stalo tvarkingai sudėtus „Tiesą“, „Komunistą“, „Krasnaja zvezda“. Pa vaikščiojo po kabinetą, priėjo prie sekcijos, ištraukė trisdešimt antrąjį Raštų tomą, atvertė šimtas penkiasdešimt aštuntą puslapį. Talonai ramiai gulėjo savo vietoje.

(Bus daugiau)

Ir tai norėjau pasakyti suvažiavime

(Atkelta iš 1 psl.)

džiau, vagimi, nors nieko nepavogiau, melagiu, kal-

bančiu tik tiesą.

Tai dalelė mano kelio ar klaidžiojimų akligatviais į

ši suvažiavimą, dalelė mano kartos biografijos. Kuo skaudesni buvo praradimai, tuo aiškesni siekiai: NE-PRIKLAUSOMA, DEMOKRATINĖ LIETUVA.

Mykolas KARČIAUSKAS

Gerblami skaitytojai!

Jūsų rankose — paskutinis šių metų „Pasvalio Sajūdžio“ numeris. Dėkojame visiems bendradarbiams ir skaitytojams, maloniems platintojams. Jūsų pagalba ir pasitikėjimas mums be galo brangus. Džiaugiamės, jei pasisekė paguosti, užjausti, tarti laukta tiesos žodį. Atsiprašome už netikslumus ir klaidas.

Netrukus palydėsime 1989 metus. Paskirkime likusias jų dienas nebaigtiems ar pamirštiems geriems darbams, meilės žodžiams. Atitaisykime mūsų padarytas skriaudas, kad į 1990-uosius ateitume tauresni ir doresni savo darbais ir siekiais.

Lietuvos Atgimimas, tautos tiesa ir dora, stiprybė ir gerumas tegyvena visų mūsų širdyse kaip laimė, kurios linkime vieni kitiems.

LAIMINGŲ NAUJŪNŲ METŲ!

„PASVALIO SAJŪDŽIO“
REDKOLEGIJA

REDAKCIJOS NUOMONE NEBUTINAI SUTAMPA SU PUBLIKACIJŲ AUTORIŲ NUOMONE.

Redaktorė REGINA BUTENIENE

Mūsų adresas: 235250, Pasvalys, Biržų g. 43, R. Butenienė.

REDAKCIJOS KOLEGIJA: R. BUTENIENE, S. BUTKUS, A. KAZLAUSKAS, Z. MAGELINSKIENE, R. RASTAUSKIENE, S. RIMKUS, G. URBAITE.

Leidėjas LPS Pasvalio taryba. Ofsetinė spauda. Apimtis 0,5 sp. l. Tiražas 3000. Užs. Nr. 7666. Spausdino Panevėžio „Vasos“ spaustuvė.